

AQUADAPT

www.aquadapt.org

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการปรับตัว
สู่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย

วิธีปฏิบัติในการจัดการความเสี่ยง

การจัดการความเสี่ยงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศของผู้เลี้ยงปลาในกระชัง

ผู้เลี้ยงปลาทุกคนต่างรับรู้ว่าการเลี้ยงปลาในกระชังในแม่น้ำนั้นมีความเสี่ยงหลายประการ การลดความเสี่ยงและการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งต่อผลกำไรและความยั่งยืนของธุรกิจเลี้ยงปลา บทความนี้สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาในกระชังในแม่น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดการความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศที่ทางทีมวิจัย โครงการ 'อะควาแดป' (AQUADAPT) ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากผู้เลี้ยงปลาเจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศครอบคลุมประเด็นเรื่องความแตกต่างของสภาพอากาศในแต่ละฤดูกาลและแต่ละสถานที่ ทั้งสภาพอากาศในสถานการณ์ปกติทั่วไปและในกรณีรุนแรง เช่น น้ำท่วม น้ำแห้ง หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างฉับพลัน

ทีมวิจัยเชื่อว่า การจัดการความเสี่ยงที่ดีกว่าเดิมเป็นยุทธวิธีสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนในการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเข้าใจดีว่าการจัดการความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศนั้นต้องกระทำควบคู่กับการจัดการความเสี่ยงด้านตลาดในระยะสั้น อย่างเช่นกรณีการระบาดของโรคปลาซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อาหารปลาที่เหมาะสมและพันธุ์ปลาที่มีคุณภาพ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: ระดับความกังวลด้านความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำกำไรจากการเลี้ยงปลา ค่าเฉลี่ยได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา 662 ราย โดยการให้คะแนนจาก 1 (กังวลน้อยที่สุด) ถึง 5 (กังวลมากที่สุด)

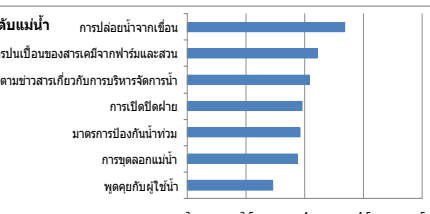
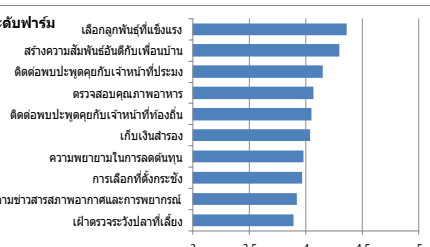
ปัจจัยเสี่ยง	ค่าเฉลี่ย
โรคระบาด	4.65
ราคาอาหารปลา	4.41
คุณภาพลูกพันธุ์ปลา	4.35
ภัยแล้ง / น้ำไหลน้อย	4.21
น้ำเสีย	4.19
ราคาปลาที่จับขาย	4.18
น้ำท่วม / น้ำไหลเชี่ยว	3.89
คุณภาพอาหารปลาต่ำลง	3.73
กระชังเสียหายจากกระแสน้ำ	3.66

การบริหารจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศมีวิธีที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) เลือกสถานที่ตั้งให้เหมาะสมสำหรับการวางกระชัง 2) ลดความหนาแน่นในการปล่อยลูกพันธุ์ปลา และ 3) ปรับปรุงวิธีการจัดการโรคระบาด

การคัดเลือกทำเลที่เหมาะสมในการวางกระชังเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็มีข้อจำกัดคือ ทำเลที่เหมาะสมมีอยู่ไม่มากนัก

ภาพที่ 1 เป็นการสรุปทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชังเกี่ยวกับเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงในระดับฟาร์มและระดับแม่น้ำที่เกษตรกรคิดว่าสำคัญที่สุด ได้แก่ ควบคุมคุณภาพปัจจัยการนำเข้า เช่น คุณภาพลูกพันธุ์ปลาและอาหารปลารวมทั้งการรักษาสายสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ประมงส่วนการจัดการความเสี่ยงในระดับแม่น้ำนั้น สิ่งสำคัญคือการจัดการน้ำและการควบคุมการปนเปื้อนในน้ำดิบจากมลพิษที่ไหลมาตามลำน้ำ

ภาพที่ 1: การจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชัง

เกษตรกรและผู้เชี่ยวชาญควรรู้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังระดับความลึกของน้ำที่เหมาะสมและควรจัดเตรียมพื้นที่รองรับการเคลื่อนย้ายกระชังเพื่อหลบภัยชั่วคราวเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมหนัก และควรเฝ้าระวังเป็นพิเศษในช่วงที่น้ำน้อยและน้ำหลาก

เกษตรกรควรลดปริมาณความหนาแน่นของปลาในช่วงที่ความเสี่ยงสูง เพื่อลดความตึงเครียดอันมีผลทำให้ปลานั้นเปราะบางต่อสภาพอากาศที่รุนแรงได้ ในช่วงที่ระดับน้ำน้อยควรติดตั้งเครื่องตีน้ำหรือการเปลี่ยนถ่ายน้ำจะช่วยลดความเสี่ยงจากภาวะขาดออกซิเจนได้

โรคระบาดเป็นความเสี่ยงสำคัญซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตลอดทั้งปีทั้งยังเป็นความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยหลายประการนอกเหนือจากปัจจัยด้านลมฟ้าอากาศ หรือภูมิอากาศ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เมื่อระดับน้ำในแม่น้ำรวมทั้งสภาพภูมิอากาศนั้นสร้างความเครียดให้แก่ปลา การติดตามข่าวสารเรื่องโรคปลาที่ระบาดในพื้นที่เหนือขึ้นไป และในละแวกใกล้เคียงกับกระชังเลี้ยงปลาเป็นเรื่องสำคัญ ต้องรีบกำจัดปลาป่วย ปลาเป็นโรคและปลาตายออกจากกระชังทันที แต่อย่าทิ้งปลาเหล่านั้นลงในแม่น้ำ มิฉะนั้นโรคปลาก็จะแพร่ไปยังปลาตัวอื่นหรือกระชังอื่นๆ ควรล้างตาข่าย กระชัง ให้สะอาด ไม่ให้ตาข่ายอุดตัน ตะกอนของเสียจากปลาจะได้อไหลลุดออกไปโดยเร็วช่วยรักษาออกซิเจนในน้ำให้คงอยู่ในระดับสูง

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาหลายรายเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงปลาเพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่ไม่แน่นอน โดยได้ปรับเปลี่ยนฤดูกาลเลี้ยงปลา เลือกเลี้ยงปลาหลายรุ่น ทดลองเลี้ยงปลาหลายชนิดพันธุ์ และหลีกเลี่ยงการเลี้ยงปลาหนาแน่นเกินไป นอกจากนี้เกษตรกรบางรายยังเลือกเลี้ยงปลาที่มิขนาดใหญ่มากกว่าและแข็งแรงกว่าเพื่อลดความเปราะบางและลดระยะเวลาที่ปลาต้องเผชิญความเสี่ยงระหว่างที่อาศัยอยู่ในกระชังในแม่น้ำอีกด้วย

การเฝ้าระวังและการกระตุ้นภูมิคุ้มกันด้วยการให้วิตามินจะช่วยไปปลาแข็งแรงขึ้น บางพื้นที่ระดับน้ำในแม่น้ำลดต่ำลงมาก การขุดลอกร่องน้ำบริเวณที่วางกระชังให้ลึกขึ้นสามารถช่วยให้เกษตรกรรับมือกับสภาพลมฟ้าอากาศที่รุนแรง ได้เป็นการชั่วคราว

"การเลือกทำเลวางกระชังที่จะช่วยลดความเสี่ยงได้มาก"
พรม ศุภาน้อย / เกษตรกร จ.สุพรรณบุรี

"เวลาน้ำแห้งจะย้ายกระชังออกไปกลางแม่น้ำที่มีน้ำลึก
หากช่วงไหนน้ำไหลเชี่ยวก็จะย้ายเข้ามาชิดฝั่ง"
เทียมตา คันธระสี / เกษตรกร จ.เชียงใหม่

หน่วยวิจัยสังคมและสิ่งแวดล้อม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
จ. เชียงใหม่ 50200
053 854 898
USER
www.csr-net.org